

KENTSEL AÇIK YEŞİL ALANLARIN ENGELLİLER İÇİN EVRENSEL STANDARTLAR KILAVUZU KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: KAHRAMANMARAŞ ENGELLİLER SEVGİ PARKI ÖRNEĞİ

Mahmut TUĞLUER^{1,*}, Erdi EKREN¹

¹Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Türkiye

*Sorumlu yazar: mahmuttuugluer@ksu.edu.tr

Mahmut TUĞLUER: <https://orcid.org/0000-0002-4357-9599>

Erdi EKREN: <https://orcid.org/0000-0003-1223-3568>

Please cite this article as Tuğluer, M. & Ekren, E. (2022) Kentsel açık yeşil alanların engelliler için evrensel standartlar kılavuzu kapsamında değerlendirilmesi: Kahramanmaraş Engelliler Sevgi Parkı örneği, *Turkish Journal of Forest Science*, 6(2), 588-603.

ESER BİLGİSİ /ARTICLE INFO

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş 6 Eylül 2022 / Received 6 September 2022

Düzeltilmelerin gelişi 18 Ekim 2022 / Received in revised form 18 October 2022

Kabul 21 Ekim 2022 / Accepted 21 October 2022

Yayımlanma 31 Ekim 2022 / Published online 31 October 2022

ÖZET: Engelli bireylerin tüm kent sakinleri gibi kentsel açık yeşil alanlardan yararlanma ve bu alanlarda özgürce hareket etme haklarına sahip olmasına rağmen ulaşım ve fiziksel çevrede yaşanan sorunlar bu durumu zorlaştırmaktadır. Dünya nüfusunun yaklaşık %15'i (1 milyardan fazla insan) engelli bireylerden oluşmaktayken Türkiye'de ise kayıtlı 2.511.950 engelli bireyin bulunduğu belirtilmektedir. Engelli bireylerin tüm insan hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmalarını sağlamak amacıyla yapılan çalışmalar sonucunda evrensel tasarım yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Evrensel tasarım kavramının kabul görmesi ile birlikte konu ilgili standartların oluşturulması çalışmaları kapsamında "Engelliler için Evrensel Standartlar Kılavuzu" oluşturulmuştur. Bu çalışma Kahramanmaraş'ta bulunan "Engelliler Sevgi Parkı"nın engelliler için evrensel standartlar kılavuzu kapsamında değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda kılavuzdaki; yaya yolları ve kaldırımlar, rampalar ve merdivenler, yaya geçitleri ve otoparklar, açık ve yeşil alanlar başlıkları kapsamındaki standartlar ile alandaki mevcut durum karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Engelliler Sevgi Parkı'ndaki mevcut durumun döşemeler, rampalar ve eğim durumları, kent mobilyaları, otoparklar ve kullanılan malzemelerin kalite ve bakımı açısından standartlara uygun olmadığı belirlenmiş ve evrensel standartlar kılavuzunda belirtilen ölçütler esas alınarak gerekli düzenlemelerin yapılması için öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Engellilik, engelsiz tasarım, kentsel açık ve yeşil alanlar, erişilebilirlik, Kahramanmaraş,

THE EVALUATION OF URBAN OPEN GREEN AREAS WITHIN THE SCOPE OF THE UNIVERSAL STANDARDS GUIDE FOR PERSONS WITH DISABILITIES: THE CASE OF KAHRAMANMARAŞ ENGELLİLER SEVGİ PARK

ABSTRACT: Although disabled people, like all urban residents, have the right to benefit from urban open green spaces and move freely in these areas, problems in transportation and the physical environment make this situation difficult. While approximately 15% of the world population (more than 1 billion people) consists of disabled individuals, it is stated that there are 2.511.950 disabled individuals registered in Turkey. The universal design approach has emerged as a result of the studies carried out to ensure that people with disabilities fully and equally benefit from all human rights and freedoms. With the acceptance of the concept of universal design, the "Universal Standards Guide for Persons with Disabilities" was created within the scope of the efforts to establish the standards. This study was carried out in order to evaluate the "Engelliler Sevgi Park" in Kahramanmaraş within the scope of the universal standards guide for persons with disabilities. In this context, the standards under the headings of pedestrian ways and sidewalks, ramps and stairs, pedestrian crossings and parking lots, and open and green areas in the guide and the current situation in the area were evaluated. As a result, it was determined that the current situation in terms of quality and maintenance of floors, ramps and slope conditions, urban furniture, parking lots, and materials used in Engelliler Sevgi Park does not meet the standards, and recommendations for making the necessary arrangements were made based on the criteria specified in the universal standards guide.

Keywords: Disability, barrier-free design, urban open green areas, accessibility, Kahramanmaraş

GİRİŞ

Günümüzde insanların büyük bir çoğunluğu kentlerde yaşamaktadır. Bu oran bugün Türkiye’de %80’e kadar ulaşmaktadır (Tuğluer & Çakır, 2019; 2021). Kentlerde hızla artan nüfus artışı kentsel açık yeşil alanların kullanımını artırmıştır. Kentsel açık yeşil alanlar kentliye sosyalleşebileceği alanlar sunan, içinde çeşitli etkinliklere imkan tanıyan kamusal alanlar olup toplumun her kesiminin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmalıdır (Abdullah et al., 2021; Konakoğlu ve Bekar, 2021; Kirteke and Oguz, 2022). Kentlerde yaşayan birçok insan gibi engelli bireylerin de kentsel açık yeşil alanlardan yararlanma ve bu alanlarda özgürce hareket etme haklarına sahip olmasına rağmen ulaşım ve fiziksel çevrede yaşanan sorunlar bu durumu zorlaştırmaktadır (Karataş, 1998; Yılmaz & Gökçe, 2014; Öztürk ve Yaşar İsmail, 2015; Aygün vd., 2018). Öyle ki, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu’nun ortak çalışması olan “Özürülülerin Sorun ve Beklentileri” araştırmasına katılan 280.014 kişiden %66,9’u fiziksel çevre düzenlemelerinin kendilerinin kullanımı için uygun olmadığını belirtmiştir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2010).

Engellilik; doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal veya sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetme, toplumsal yaşama uyum sağlamada ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlük çekme durumu olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (World Health Organization-WHO) 2011 yılında yayımladığı rapora göre dünya nüfusunun yaklaşık %15'i (1 milyardan fazla insan) engelli bireylerden oluşmaktadır (WHO, 2011). Engelli bireylere yönelik politika ve hizmetlerin geliştirilmesi açısından bu bireylerin sayısının idari kayıtlar altına alınması son derece önemlidir. Bu kapsamda Türkiye'de "Ulusal Engelli Veri Sistemi" oluşturulmuştur. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Temmuz 2022'de yayımlanan engelli ve yaşlı istatistikleri bülteninde bahsedilen veri sistemine kayıtlı 2.511.950 engelli bireyin bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu sayının engelli sağlık kurulu raporu almak için yetkili hastanelere başvurmamış ve hizmet almak için devletle temasa geçmemiş bireyleri kapsamadığına değinilmiştir. Kayıt dışı olan engelli bireyler de düşünüldüğünde ülkemizde yaklaşık 9 milyon engelli bireyin olduğu bunun da ülke nüfusunun yaklaşık %13'ünü oluşturduğu belirtilmektedir (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2022). Çalışma alanı olan Kahramanmaraş'ta ise 2013 yılı verilerine göre 31.248 engelli birey bulunmaktadır (TÜİK, 2022).

Engelli bireylerin tüm insan hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmalarını sağlamak amacıyla hazırlanan "Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme" Birleşmiş Milletler tarafından 2006 yılında kabul edilmiştir (Akşit vd., 2018; Akıncı, 2019). Sözleşme üye ülkeler için 2007 yılında imzaya açılmış ve Türkiye de bu sözleşmeye imzalamıştır. Onay prosedürlerinin tamamlanmasıyla birlikte 14 Temmuz 2009 tarihli ve 27288 sayılı ve Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu sözleşmenin 9. Maddesinin (Erişilebilirlik) 1. fıkrasında şu ifadeler yer almaktadır; "Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır." (İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, 2022).

Evrensel tasarım yaklaşımı, toplumun tüm bireyelerine eşit oranda servis veren / hizmet eden mekân ve ürünlerin tasarımını kapsar. Bu kavram ilk olarak mimar Ronald L. Mace tarafından 1985 yılında "ürünlerin ve çevrenin, her yaştan ve her yeterlilik seviyesinden mümkün olan en fazla insan tarafından kullanılabilir olacak şekilde tasarlanmasıdır" şeklinde tanımlanmıştır (D'souza, 2004; Kuter & Çakmak, 2017). Evrensel tasarım, tüm ürün, yapı ve çevrelerin herkes tarafından kullanılabilmesine imkân sağlayan ve toplumun tüm bireyelerine eşit oranda hizmet vermeyi ilke edinen bütünsel bir yaklaşımdır (Bekar, 2021). Evrensel tasarımın ilkeleri ise şu şekildedir; eşitlik, kullanımda esneklik, basit ve anlamlı kullanım, basit ve anlaşılır bilgi, koruma ve güvenlik, en az fiziksel efor ve kolay erişim (Dostoğlu vd., 2009; Uslu & Shakouri, 2014).

Evrensel tasarım kavramının kabul görmesi ile birlikte konuyla ilgili standartların oluşturulması çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalardan bir tanesi de "Engelliler için Evrensel Standartlar Kılavuzu"dur. Bu kılavuz 6 kıtada 65 ülkeden, Dünya Engelliler Vakfı (World Disability Foundation-WDU) üyesi 120 ilgili ve yetkin kuruluş tarafından üç yıllık bir çalışma sonucunda düzenlenmiştir (WDU, 2022). Engelli ve yaşlıların topluma tam, etkin ve eşit katılımını sağlamak amacıyla hazırlanan bu kılavuz açık yeşil alanlarda ve yapılarda erişilebilirliğe yönelik nitelik ve nicelik açısından standartları kapsamaktadır. İmar Kanunu'na göre düzenlenmiş bulunan imar yönetmeliklerinin uygulandığı alanlar ile imar

mevzuatı yönünden belediyelerin ve kamu kurumlarının görev alanlarına giren yerleri kapsamaktadır (Tuğluer, 2019).

Bu çalışma Kahramanmaraş'ta bulunan "Engelliler Sevgi Parkı"nın engelliler için evrensel standartlar kılavuzu kapsamında değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda kılavuzdaki; yaya yolları ve kaldırımlar, rampalar ve merdivenler, yaya geçitleri ve otoparklar, açık ve yeşil alanlar başlıkları kapsamındaki standartlar ile alandaki mevcut durum karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma Kahramanmaraş ili Onikişubat ilçesinde bulunan Engelliler Sevgi Parkı'nda gerçekleştirilmiştir. Engelliler Sevgi Parkı'nın seçilmesinin nedeni ilçede erişilebilirlik konsepti ile tesis edilmiş tek park olmasıdır. Park yaklaşık 7.223 m² alana sahip olup 5 Nisan Mahallesinde bulunmaktadır. Park güney bakırlı, eğimli bir topografya üzerine tesis edilmiştir. Parkın konumu Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Çalışma Alanının Konumu (Google Earth, 2021)

Bu çalışmada engelliler için evrensel tasarım standartları kılavuzundan yararlanılmıştır. Çalışmada literatür bilgileri taranmış ardından engelliler için evrensel tasarım standartları kılavuzundaki erişilebilir çevre standartları tablo halinde form düzenine getirilmiş ve daha sonra arazi çalışmasına geçilmiştir. Arazi çalışması 2022 yılında Engelliler Sevgi Parkı'nda gerçekleştirilmiş olup alan kullanımının erişilebilir çevre standartlarına uygunluğu kontrol edilmiştir. Ayrıca alanda uygun ve uygun olmayan olarak nitelendirilen noktalardan fotoğraflar çekilmiştir. Oluşturulan form örneği Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Evrensel Tasarım Standartları Kılavuzundaki Erişilebilir Çevre Standartları İçin Oluşturulan Örnek Form

Yaya Yolları ve Kaldırımlar İçin Erişilebilir Çevre Standartları		
Standartlar	Erişilebilir çevre standartları ve ölçüleri	Çalışma alanına ait alan kullanım durumu
Yaya Kaldırımı Genişliği	Standart Ölçü	150-200 cm.
	Duraklarda	≥ 300 cm.
	Dükkan Önlerinde	≥ 350 cm.
Yaya Kaldırımı Eğimi	Eğim	$\leq \%2$
Yaya Kaldırımı Yüzeyi/Kaplaması	Yüzey Özellikleri	Pürüzsüz ve Kaymaz
	Kılavuz İz Genişliği	60 cm. genişlik
	Kılavuz İz Genişliği	Basit, güvenli, engel olmayacak, zıt renkli
	Bordür Yüksekliği	≤ 15 cm.
Yaya Kaldırımında Drenaj	Kullanılan malzemeler	Su oluğu ve rögar
	Eğim	$\%2 - 2,5$
Yaya Kaldırımındaki Ağaçlar ve Kent Mobilyaları	Ağaçlar	Yürüme yollarında engel teşkil etmemeli Ağaç altı toprak yüzeyi 0,75-1,20 m. genişlikte olmalı
	Kent Mobilyaları	Yürüme yollarına engel olmamalı ve yeterli sayıda olmalı
Yaya Kaldırımında Güvenlik	Güvenlik birimleri	Taşıt işgali olmamalı
		Gerekli alanlarda barikatlar bulunmalı Yürüme yollarında engel bulunmamalı

BULGULAR

Çalışma alanı olan Engelliler Sevgi Parkı'nda yapılan arazi çalışmaları ile elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Yaya Yolları ve Kaldırımlar

Kaldırım genişlikleri genellikle 200 cm.'dir. Bazı küçük alanlarda bu genişlik 110 cm.'ye kadar düşmektedir. Çevrede durak ve dükkân bulunmamaktadır. Pürüzlü yüzeyler eğimin bozulmasına neden olsa da genel kaldırım eğimi çoğunlukla uygundur. Yaya kaldırım çevresinde su oluğu veya drenaj sistemi bulunmamaktadır. Yaya kaldırımları ve yürüyüş yollarında duyumsanabilir yüzey veya kılavuz izler bulunmamaktadır. Çalışma alanı bordür yükseklikleri 9-15 cm. aralığında değişmektedir. Yürüme yolları üzerinde ağaç tesisi veya kent mobilyası bulunmamaktadır. Kent mobilyaları sayısının evrensel tasarım standartları kılavuzuna göre yeterli sayıda olduğu fakat engelliler için giriş-çıkış, yükseklik gibi standartları karşılamadığı ve kullanım açısından uygun olmadığı tespit edilmiştir. Çalışma alanındaki farklı noktalardan yaya yolları ve kaldırımlara ait görüntüler Şekil 2'de verilmiştir. Yaya kaldırım ve yürüyüş yollarında güvenlik açısından engel oluşturacak bir unsura rastlanmamıştır (Tablo 2).

Şekil 2. Yaya Yolları ve Kaldırımlar

Tablo 2. Yaya Yolları ve Kaldırımlar için Erişebilir Çevre Standartları ve Alan Kullanım Durumu

Yaya Yolları ve Kaldırımlar			
Standartlar	Erişebilir çevre standartları ve ölçüleri		Çalışma alanına ait alan kullanım durumu
Yaya Kaldırımı Genişliği	Standart Ölçü	150-200 cm.	110-200 cm.
	Duraklarda	≥ 300 cm.	Durak Yok
	Dükkân Önleri	≥ 350 cm.	Dükkân Yok
Yaya Kaldırımı Eğimi	Eğim	≤ %2	≤ %2
Yaya Kaldırımı Yüzeyi/Kaplaması	Yüzey Özellikleri	Pürüzsüz ve Kaymaz	Pürüzlü ve Kaymaz
	Kılavuz İz Genişliği	60 cm. genişlik	Kılavuz İz Yok
	Kılavuz İz Genişliği	Basit, güvenli, engel olmayacak, zıt renkli	Kılavuz İz Yok
	Bordür Yüksekliği	≤15	9-20 cm.
Yaya Kaldırımında Drenaj	Kullanılan malzemeler	Su oluğu ve rögar	Yok
	Eğim	%2 - 2,5	%3 ve üzeri
Yaya Kaldırımındaki Ağaçlar Kent Mobilyaları	Ağaçlar	Yürüme yollarında engel teşkil etmemeli	Uygun
		Ağaç altı toprak yüzeyi 0,75-1,20 m. genişlikte olmalı	Uygun
	Kent Mobilyaları	Yürüme yollarına engel olmamalı ve yeterli sayıda olmalı	Sayı yeterli, engelli kullanımına uygun değil
Yaya Kaldırımında Güvenlik	Güvenlik birimleri	Taşıt işgali olmamalı	Uygun
		Gerekli alanlarda barikatlar bulunmalı	Uygun
		Yürüme yollarında engel bulunmamalı	Uygun

Rampalar ve Merdivenler

Çalışma alanında tesis edilen engelli rampalarının genişliklerinin evrensel tasarım standartları kılavuzuna göre uygun olduğu gözlemlenmiştir. Rampa eğimleri çoğunlukla standartların üzerinde olup ortalama %15 eğimli rampalar kullanıldığı tespit edilmiştir. Rampalarda uygun noktalarda sahanlık kullanılmamıştır. Rampa yüzey döşemelerinin genellikle standartlara uygun olduğu görülmüş ancak başlangıç ve bitiş noktalarında farklı yüzey dokusu oluşturulmamıştır. Rampa çevresinde küpeşte tek taraflı olarak kullanıldığı görülmüştür. Uzun rampalarda dinlenme amaçlı oturma birimi bulunmamaktadır. Rampa çevresinde koruma bordürü bulunmaktadır. Çalışma alanının farklı noktalarından rampalar ve merdivenler Şekil 3'te verilmiştir. Çalışma alanındaki merdivenlerde rıht yükseklikleri uygun olmasına rağmen yüzey döşemeleri, duymasabilir yüzey kullanımı, sahanlık kullanımı açısından uygun olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 3).

Şekil 3. Rampalar ve Merdivenler

Tablo 3. Rampalar ve Merdivenler için Erişebilir Çevre Standartları ve Alan Kullanım Durumu

Rampalar ve Merdivenler			
Standartlar	Erişebilir çevre standartları ve ölçüleri		Çalışma alanına ait alan kullanım durumu
Rampa Boyutları ve Eğimi	Genişlik	0,90-1,8 m.	Uygun
	Eğim	%6-8	%15 ve üzeri
	Sahanlık	10 m.'de bir 2,5 m.	Sahanlık yok
Rampa Yüzeyleri	Yüzey Özellikleri	Sert, stabil, kaymaz olmalı.	Uygun
		Rampa başlangıç ve bitiş noktaları farklı dokuda olmalı	Farklı Doku Yok
Rampalarda güvenlik ve konfor	Küpeşterler	Her iki tarafta bulunmalı rampa uzunluğundan 45er cm uzun olmalı	Tek bir yönde küpeşte var
	Oturma Bankları	Uzun rampalarda 100 m.'de bir olmalı	Bank yok
	Koruma Bordürü	5 cm yüksekliğinde olmalı	Uygun
Merdiven boyutları	Rıht yüksekliği (max 15cm.)	2xRıht yüksekliği + Basamak genişliği = 63 cm olmalı	Uygun (12 cm.)
Merdiven yüzeyleri	Yüzey özellikleri	Pürüzlü, kaymaz olmalı basamak ve rıhtlar farklı renkte olmalı ve 2 cm. kaymaz şerit bulunmalı	Uygun değil
		Duyumsanabilir yüzey bulunmalı, küpeşterlerde doku farkı bulunmalı	Yok
Merdiven sahanlıkları	Sahanlık Ölçüleri	Her 1,8m yükseklik farkında 1,2m. sahanlık Merdiven yön değiştiriyorsa 1,8m sahanlık	Uygun Değil (Sahanlık yok)

Yaya Geçitleri ve Otoparklar

Elde edilen bulgularda park yakın çevresinde bulunan ana ve ara yollarda yaya geçidi tesis edilmediği görülmüştür (Şekil 4). Park alanı ve yakın çevresinde otopark bulunmamaktadır, araçlar yol kenarlarına geliş güzel park edilmektedir (Tablo 4).

Şekil 4. Park Yakın Çevresi

Tablo 4. Yaya Geçitleri ve Otoparklar için Erişebilir Çevre Standartları ve Alan Kullanım Durumu

Yaya Geçitleri ve Otoparklar			
Standartlar	Erişebilir çevre standartları ve ölçüleri	Çalışma alanına ait alan kullanım durumu	
Yaya geçitleri	Yaya geçidi tesis ilkeleri	Yaya yolu ile geçit arası her üç yönde rampa bağlantısı kurulmalı	Uygun değil
		Bağlantı rampası 0,9-4,8 m. genişliğinde ve %8'den az eğimde olmalı	Uygun değil
		Sürücüler için görüş mesafesinde olmalı	Uygun değil
		Yaya geçidi bölgesinde kent mobilyaları vb. engeller bulunmamalı	Uygun değil
		Duyumsanabilir yüzey bulunmalı	Uygun değil
		Aydınlatma yeterli seviyede olmalı	Uygun değil
		İşaretçiler ve çizgiler iyi belirtilmeli	Uygun değil
		Kaplama malzemesi kaymaz ve dış etkilere karşı dayanıklı olmalı	Uygun değil
		Yaya alt ve üst geçitlerinde asansör bulunmalı	Uygun değil
		Otoparklar	Otopark ölçüleri ve tesis ilkeleri
Uzunluk 5-6 m. olmalı	Uygun değil		
Engelli otoparkı (her 50 taşıt için 1 otopark)	Uygun değil		
Taşıt park yerleri için uyarı ve yol gösterici levha bulundurulması	Uygun değil		
Taşıt park yeri konumu	Uygun değil		

Açık ve Yeşil Alanlar

Çalışma alanında yaya ve yürüme yolları eğimlerinin açık ve yeşil alan tesis ilkelerine uygun olduğu görülmüştür. Alanda kullanılan oturma birimi sayısı yeterli olup çeşitlilik açısından uygun olmadığı görülmüştür. Kent mobilyaları yüzey döşemesinde alanın diğer döşemelerinden farklı malzemeler kullanılmamıştır. Alandaki kent mobilyaları yürüme yollarına engel teşkil etmemektedir. Yaralanmayı/zedelenmeyi önlemek amacıyla kent mobilyalarının köşelerinin yuvarlatılmadığı belirlenmiştir. Oturma birimlerinin yanında engelli sandalyesi için boş sahanlık bulunmamaktadır. Alanın farklı noktalarında bulunan kent mobilyaları ve çocuk oyun alanları Şekil 5’te verilmiştir. Alanda bulunan tuvalet faal durumda değildir. Alanda acil durumlar için telefon kulübesi bulunmamaktadır (Tablo 5).

Şekil 5. Kent Mobilyaları ve Çocuk Oyun Alanları

Tablo 5. Açık ve Yeşil Alanlar için Erişebilir Çevre Standartları ve Alan Kullanım Durumu

Açık ve Yeşil Alanlar			
Standartlar	Erişebilir çevre standartları ve ölçüleri	Çalışma alanına ait alan kullanım durumu	
Açık ve Yeşil Alanlardaki Ana ve Ara Yollar	Açık ve Yeşil Alanlardaki Ana ve Ara Yol Tesis İlkeleri	Aydınlatma profili 1,5 m. genişlikte, 2,3 m. yükseklikte olmalı	Uygun
		Yol genişliği 1,2 -2 m. aralığında olmalı	Uygun
		Yol boyuna eğimi \leq %4 enine eğimi \leq %2 olmalı	Uygun
		Her 100 m.'de bir oturma birimi bulunmalı	Uygun
		Yüzey döşemeleri kaymaz olmalı	Uygun
		Zemin kaplamaları yönlendirici nitelikte olmalı	Uygun Değil
		Kent mobilyaları yürüme yollarına engel teşkil etmemeli	Uygun
Kent Mobilyaları	Kent Mobilyaları Tesis İlkeleri	Yönlendirici ve zıt renkli işaretçiler bulunmalı	Uygun Değil
		Kent mobilyaları köşeleri yuvarlatılmış olmalı	Uygun Değil
		Yüzey döşemeleri diğer alanlardan farklı olmalı	Uygun Değil
		Zıt renklerde farklı çeşit mobilyalar kullanılmalı	Uygun Değil
		Oturma bankları yanına 1,2 m. genişliğinde boş sahanlık bulunmalı	Uygun Değil
		Tuvalet ve telefon kulübesi bulunmalı yanında oturma birimi	Tuvalet kapalı, Telefon kulübesi yok.
		Bankların zeminden oturma alanı yüksekliği 45 cm., sırt yüksekliği 70 cm. olmalı	Yok
		Çöp kutuları bordüre 40cm. uzaklıkta 90-120cm. yüksekliğinde olmalı	Uygun
		Çeşmeler 90cm yüksekliğinde olmalı	Uygun

TARTIŞMA

Bu çalışma kapsamında Engelliler Sevgi Parkı engelliler için evrensel tasarım standartları kılavuzu kapsamında değerlendirilmiştir. Alandaki yaya yolları ve kaldırımların kılavuza göre genişlik, eğim ve yüzey kaplamaları açısından uygun olmasına rağmen kaldırım döşemelerinde zaman içerisinde aşınmalar ve çökmeler meydana gelmiş ve bu durumun yaya sirkülasyonunu etkiler nitelikte olduğu görülmüştür. Yol kenarlarında ve alan içerisinde

drenaj çalışmaları yetersiz olduğundan su birikmeleri ve taşkınların olabileceği öngörülmektedir.

Çalışma alanı içerisinde kılavuzda belirtilen şekilde yeterli sayıda kent mobilyası olmasına rağmen oturma birimlerinin olduğu bölümün giriş çıkışlarında engelli geçişlerine engel olacak şekilde bordür ve/veya kot farkı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle engelli bireylerin bu alanları kullanımında büyük zorluklar yaşayabileceği düşünülmektedir.

Erişilebilirlik konusunda engelli rampaları önemli bir yer teşkil etmektedir. Eğimli bir arazi üzerinde tesis edilmiş olan çalışma alanında nicelik bakımından uygun genişlikte ve sayıda engelli rampası bulunmaktadır. Ancak olması gereken eğim standartlarının çok üstünde, yer yer %15 eğim derecesini geçen engelli rampaları tesis edilmiştir. Ayrıca engelli rampalarında küpeşte ve korkuluklar tek taraflıdır ve güvenlik riski oluşturan bölgeye konumlandırılmamıştır. Rampa yüzeylerinde çökmeler ve döşemelerde bozulmalar bulunmaktadır. Bu nedenle alanda sirkülasyonu sağlayabilecek nicelikte rampa bulunmasına rağmen nitelik bakımından engellilerin bu rampaları kolaylıkla kullanması mümkün görünmemektedir.

Çalışma alanında ihtiyaç duyulan noktalarda merdivenlerin kullanılmış olduğu gözlemlenmiştir. Merdiven genişlik ve riht yükseklikleri kılavuz standartlarına uymaktadır. Ancak merdivenlerde kullanılan döşemelerin çökmesiyle merdivenlerde girinti çıkıntılar oluşmuştur. Bu durum merdiven kullanımının güvenliğini tehdit etmektedir. Ayrıca alanın hiçbir yerinde kullanılmayan görme engelliler için duyumsanabilir yüzey merdiven çevresinde de kullanılmamıştır. Parkın görme engellilerin erişilebilirliği konusunda kullanıma uygun olmadığı düşünülmektedir.

Çalışma alanının çevresinde bir adet ana yol ve 3 adet yan yol niteliğinde araç yolu bulunmaktadır. Ancak bu yollarda yaya geçidi uygulamasının olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle yoğun şekilde çocuklar tarafından kullanılan parkta yaya geçitlerinin bulunmaması güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Alan çevresinde otopark tesis edilmediğinden araçların gelişi güzel bir şekilde park edildiği görülmektedir. Engelliler için evrensel tasarım standartları kılavuzunda belirtilen yeterli sayıda ve ölçüde otoparkın tesis edilmesinin alanın erişilebilirlik noktasında kullanımına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Alan içerisinde kullanıcılara yönelik 3 adet çeşme ve 1 adet tuvalet bulunmaktadır. Ancak çeşme ve tuvaletler kullanıma kapalı olup tuvaletlerin atıl bir biçimde metruk bir yapı olarak kaldığı görülmüştür. Bu durumun parkı kullanacak olan uzak mesafelerden gelen kullanıcılar için sorun teşkil edebileceği öngörülmektedir.

Ülkemizde 2010 yılında gerçekleştirilen engellilerin sorun ve beklentileri araştırması kapsamında araştırmaya katılan engelli bireylerin yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemelerinin engel türüne göre, engelli birey kullanımına uygun olup olmadığı hakkındaki düşünceleri araştırılmıştır. Katılımcıların %43,3'ü park ve yeşil alanların kullanıma uygun olmadığını, %22,3'ü kullanıma uygun olduğunu belirtirken %34,4'ü ise konu hakkındaki görüşlerini belirtmemiştir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2010). Bu veriler, ülkemizdeki kentsel açık ve yeşil alanların engelli kullanımına yeteri kadar uygun olmadığını göstermektedir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında engelliler için evrensel standartlar kılavuzuna göre değerlendirilmesi yapılan Kahramanmaraş Engelliler Sevgi Parkı'ndaki mevcut durumun da standartlara uygun olmadığı açıkça görülmüştür. Bu nedenle

Engelliler Sevgi Parkı'nda ve gelecekte tesis edilmesi planlanan parklarda engelliler için evrensel standartlar kılavuzunda belirtilen ölçütler esas alınarak gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

SONUÇ

Günümüzde hızlı kentleşmenin beraberinde getirdiği birçok çevresel problemin etkisini azaltarak kent ortamının daha yaşanabilir hale getirilmesinde önemli rolü olan kentsel açık ve yeşil alanlar aynı zamanda kent halkının bir araya gelerek sosyalleştiği kentsel mekânlardır. Kentsel açık ve yeşil alanların toplumun tüm bireyelerine eşit oranda servis veren / hizmet eden mekânlar olabilmesi için erişilebilir bir biçimde tasarlanması gerekmektedir.

Çalışma kapsamında Kahramanmaraş kentinde erişilebilirlik konsepti ile tesis edilen tek park olan Engelliler Sevgi Parkı'nın engelliler için evrensel standartlar kılavuzunda belirtilen ölçütlere uygunluğu incelenmiş olup yaya yolları ve kaldırımların, rampalar ve merdivenlerin, yaya geçitleri ve otoparkların ve açık yeşil alan kullanımlarının bu standartlara büyük ölçüde uygun olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle parkın erişilebilirlik standartlarına uygun hale getirilebilmesi için park çevresiyle birlikte bakım, onarım ve yönetim çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Dünya genelinde engelli nüfusun önemli bir yer tutması ve bu sayının giderek artması kentsel açık ve yeşil alanlar dâhil olmak üzere tasarlanan tüm kamusal mekânlarda engellilere yönelik tasarım standartlarına ivedilikle uyulması gerekliliğinin önemini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda farklı meslek disiplinlerinin (peyzaj mimarları, mimarlar, şehir bölge planlamacıları vb.) ortak çalışması ve aynı zamanda sivil toplum kuruluşları ile engelli bireyelerin ve konu ile ilgili gönüllülerin katkıları da oldukça önemlidir. Ayrıca, evrensel tasarım standartlarına uygun örneklerin sayısının artmasında yerel yönetimlerin konuya gerekli hassasiyeti göstermesi de gerekmektedir.

Yeni tasarlanacak olan kentsel açık ve yeşil alanların evrensel tasarım standartlarına uygun olarak hayata geçirilmesinin yanı sıra mevcut alanların tasarım standartlarına uygun olup olmadıklarının değerlendirilmesinin yapılarak gerekli görülen alanlarda iyileştirme çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, planlama ve tasarım aşamalarında evrensel tasarım standartlarının gözetilmesinin yanı sıra uygulama sonrasında alanların yönetimi kapsamında yapılacak saha çalışmaları ile kullanıcı görüş ve istekleri değerlendirilerek sorunlar giderilmelidir.

Başta insanların yoğun bir şekilde yaşadığı kentler olmak üzere tüm bölgelerin erişilebilir standartlarda planlanmasının yapılması, tasarlanması ve yönetilmesi gerekmektedir. Mevcutta uygulanmış olan erişilebilir alanların bakımlarının düzenli olarak yapılması ve bu alanların diğer alanlarla erişilebilir bir biçimde bağlantılarının kurulması büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın kentlerdeki açık ve kapalı tüm alanların erişilebilir nitelikte olması için ileride yapılacak olan çalışmalara zemin hazırlayacağı ve mevcut bir kentsel açık yeşil alanın evrensel tasarım standartlarına uygunluğunun değerlendirilmesi konusunda örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

YAZAR KATKILARI

Mahmut Tuğluer: Çalışmanın tasarlanması, arazi çalışması, makale yazımı, makalenin düzenlenmesi. **Erdi Ekren:** Çalışmanın tasarlanması, arazi çalışması, makale yazımı, makalenin düzenlenmesi.

FİNANSAL DESTEK BEYANI

Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

KAYNAKLAR

- Abdullah, M. H. A., Oguz, H. & Tonguc, F. (2021) Designing a web application for Necip Fazil Kısakurek Park, Kahramanmaraş, Turkey. *Turkish Journal of Forest Science*, 5(2), 620-633.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2010).<https://www.aile.gov.tr/media/5602/ozurlulerin-sorun-ve-beklentileri-arastirmasi-2010.pdf> Erişim Tarihi: 30.03.2022.
- Akıncı, H. (2019). Ankara Dikmen Vadisi Parkı, Göksü Parkı ve Can Yücel Parkı Örneklerinde Parkların Erişilebilirlik Açısından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akşit, M.A., Kuşku, M., Oktay, G. & Şaylıgil, Ö. (2018). Engellilerin haklarına ilişkin sözleşmenin sorgulanması. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi*, 2:261-302.
- Aygün, E., Korkut, A. & Kiper, T. (2018). Engelli bireyler için kentsel dış mekanlara erişilebilirliğin incelenmesi: Tekirdağ örneği. *Artium*, 2:20-32.
- Bekar, İ. (2021). Kütüphane İç Mekânlarının Evrensel Tasarım İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi: Karadeniz Teknik Üniversitesi Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 6 (1), 178-194. DOI: 10.30785/mbud.875137
- D'souza, N. (2004). Is universal design a critical theory?., In: Keates, S., Clarkson, J., Langdon, P., Robinson, P. (Eds), *Designing a More Inclusive World*(p.3-9). Publisher Springer-Verlag, London.
- Dostoğlu, N., Şahin, E., Taneli, Y., 2009. Evrensel tasarım: tanımlar, hedefler, ilkeler. Tasarıma kapsayıcı yaklaşım: herkes için tasarım. *Mimarlık Dergisi*, 347:23-27.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2022). <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/sayfalar/istatistikler/engelli-ve-yasli-istatistik-bulteni/> Erişim Tarihi: 17.02.2022.

- Google Earth (2021). <https://earth.google.com/web/> Erişim Tarihi: 15.03.2022.
- İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı (2022). https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020100834bm_48.pdf Erişim Tarihi: 11.02.2022.
- Karataş, K. (1998). Özürlüler kentlerde özgürce yaşamak istiyorlar. *Ufkun Ötesi Aylık Dergisi*, 2(4):10-13.
- Kirteke, M. & Oguz, H. (2022) ArcGIS Online ile web-tabanlı ağaç bilgi sisteminin geliştirilmesi: Turgut Özal Bulvarı-Malatya örneği, *Turkish Journal of Forest Science*, 6(1), 286-309.
- Konakoğlu, Z. N. ve Bekar, İ. (2021). Kent Parkları İle Kent Kimliği İlişkisi: Trabzon Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(118), 211-223.
- Kuter, N. & Çakmak, M. (2017). Kamusal dış mekanlarda engelliler için tasarım: Ankara, Seğmenler Parkı örneği. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 3(2):93-110.
- Öztürk, S. & Yaşar İsmail, T.S. (2015). Kastamonu kent merkezinde fiziksel engelli hareketliliği. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 3(3):511-516.
- TDK (2022). <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 20.02.2022.
- Tuğluer, M. & Çakır, M. (2021). Ecological Importance of Urban Trees and Their Role in Sustainable Cities. Şebnem Ertaş Beşir, M. Bihter Bingül Bulut and İrem Bekar (Ed.). *Architectural Sciences and Sustainability*. 2021, Volume:2, 81-96. ISBN: 978-625-8061-43-7. Iksad Publications.
- Tuğluer, M. (2019). Kentsel açık-yeşil alanların evrensel tasarım standartları açısından değerlendirilmesi; Isparta Tarihi Ayazmana Mesireliği örneği. *Mimarlık Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler*(s.119-131). Gece Akademi, Ankara, Türkiye.
- Tuğluer, M., & Çakır, M. (2019). UFORE Modeli'nin Kent Ekosistemine Hizmet Eden Bileşenlerinin İrdelenmesi. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 4(2), 193-200.
- TÜİK (2022). <https://www.tuik.gov.tr/> Erişim Tarihi: 19.02.2022.
- Uslu, A. & Shakouri, N. (2014). Kentsel peyzajda engelli/yaşlı birey için bağımsız hareket olanağı ve evrensel tasarım kavramı. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 14(1):7-14.
- WDU (2022). <https://worlddisabilityunion.com/images/contents//FILEdabfc04d877ef5e.pdf> Erişim Tarihi: 03.03.2022.
- WHO (2011). <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564182> Erişim Tarihi: 25.02.2022.
- Yılmaz, T. & Gökçe, D. (2014). Parkların engelli bireylerin serbest dolaşımı açısından erişilebilirliğinin irdelenmesi, *Antalya Atatürk Kültür Parkı örneği*. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 27(1):21-30.